

Dr hab. Krzysztof Wiak, prof. KUL
Kierownik Katedry Prawa Karnego KUL
Al. Raclawickie 14
20-950 Lublin

Lublin, 29 stycznia 2022 r.

Recenzja
w postępowaniu w sprawie nadania
stopnia doktora habilitowanego Panu dr Tomaszowi Sroce

1. Uwagi ogólne

Uchwałą nr 229/XI/2021 Rady Dyscypliny Nauki prawne Uniwersytetu Jagiellońskiego z dnia 8 listopada 2021 r. zostałem powołany w skład komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitacyjnego dr Tomaszowi Sroce w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne. Wywiązując się z powierzonego mi zaszczytnego obowiązku przedstawiam poniższą recenzję.

Zgodnie z art. 221 ust. 8 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2021 r., poz. 478, t.j., dalej: P.s.w.), zadaniem recenzenta jest dokonanie oceny, czy osiągnięcia naukowe osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2, i przygotowanie recenzji. Poza podstawową przesłanką wskazaną w art. 219 ust. 1 pkt 1 P.s.w., jaką powinna spełniać osoba ubiegająca się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (uzyskanie stopnia doktora), przepis art. 219 ust. 1 pkt 2 P.s.w. wymienia posiadanie w dorobku osiągnięć naukowych albo artystycznych, stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:

a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a P.s.w., lub

b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych,

które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b P.s.w., lub

c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne.

Z treści art. 221 ust. 8 P.s.w., co prawda, nie wynika wprost, aby obowiązkiem recenzenta było również sporządzenie recenzji w zakresie wykazywania się przez habilitanta istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej. Jest to jednak jedna z ustawowych przesłanek nadania stopnia doktora habilitowanego, o czym stanowi art. 219 ust. 1 pkt 3 P.s.w., i z tego względu należało ją również poddać ocenie.

Na wstępie należy wskazać, że przedstawiona dokumentacja potwierdza, że Pan dr Tomasz Sroka posiada stopień doktora nauk prawnych w zakresie prawa, nadany uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego z dnia 18 czerwca 2012 r., a monografia pt. *Prewencyjne pozbawienie wolności* (rozprawa habilitacyjna) została wydana przez Krakowski Instytut Prawa Karnego, który w roku jej opublikowania w ostatecznej formie (2021) był wymieniony w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a P.s.w.

2. Ocena monografii naukowej (tzw. rozprawy habilitacyjnej)

We wniosku o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Pan dr Tomasz Sroka wskazał, że osiągnięciem naukowym, stanowiącym znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki prawne, o jakim stanowi art. 219 ust. 1 pkt 2 P.s.w., jest monografia pt. *Prewencyjne pozbawienie wolności*, wydana przez wydawnictwo Krakowski Instytut Prawa Karnego (Kraków 2021, ISBN 978-83-959655-4-8, ss. 729).

Podjęte w niej zagadnienie „prewencyjnego pozbawienia wolności” nie było dotąd przedmiotem osobnej, pogłębionej refleksji w literaturze polskiego prawa karnego. Rozprawa habilitacyjna stanowi więc pionierskie, a przy tym kompleksowe opracowanie tego zagadnienia na tle standardów ochrony praw i wolności chronionych Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej oraz aktami prawa międzynarodowego. Dotychczasowa refleksja dotyczyła zwykle dopuszczalności ograniczenia praw i wolności jednostki jako retributywnej reakcji na popełniony w przeszłości czyn zabroniony w postaci realizowania odpowiedzialności karnej.

Tymczasem Autor podjął refleksję nad środkami prewencyjnymi ukierunkowanymi na zapobieganie potencjalnym przyszłym zagrożeniom.

Autor wyraźnie określił przedmiot i zakres badań. Celem monografii uczynił rekonstrukcję „ogólnego standardu dopuszczalnych podstaw i granic prewencyjnego pozbawienia wolności oraz granic proceduralnych stosowania i wykonywania tego środka izolacyjnego”. Efektem tych ustaleń miało być, w dalszej kolejności, przedstawienie „wytycznych zarówno dla prawodawcy, w jaki sposób powinny być skonstruowane przepisy prawa określające podstawy materialnoprawne oraz regulujące stosowanie i wykonywanie prewencyjnego pozbawienia wolności, jak i dla sądów, w jaki sposób winny dbać o właściwe poszanowanie wolności osobistej jednostek i stosowanie jedynie proporcjonalnych ograniczeń w tym zakresie” (s. 18). Trafnie wykluczył natomiast z obszaru badawczego takie zagadnienia, jak pozbawienie wolności cudzoziemców w związku z procedurami imigracyjno-ekstradycyjnymi oraz zatrzymanie i aresztowanie w toku postępowania karnego, dochodzenie roszczeń odszkodowawczych w wypadku arbitralnego pozbawienia wolności oraz pozbawienie wolności w związku ze stanami nadzwyczajnymi (klęski żywiołowe, zagrożenie terroryzmem). Poza zakresem rozważań pozostała również szczegółowa analiza i ocena aktualnych rozwiązań istniejących w polskim ustawodawstwie. Z uwagi na obszerność analiz zawartych w monografii takie wyraźne określenie przedmiotu badań jest w pełni uzasadnione.

Struktura rozprawy jest logiczna i spójna, a przede wszystkim podporządkowana realizacji założonego celu badawczego. Monografia zawiera 5 rozdziałów, które składają się na trzy grupy zagadnień. W pierwszej (rozdziały I – II) Autor wyjaśnił pojęcie prewencyjnego pozbawienia wolności oraz stosowanie przez państwo takich mechanizmów dla zarządzania ryzykiem. W centralnym rozdziale III został zrekonstruowany, na podstawie Konstytucji RP oraz aktów prawa międzynarodowego i unijnego, dopuszczalny standard pozbawienia wolności z odniesieniem do jego prewencyjnej postaci. Dwa ostatnie rozdziały zawierają autorską rekonstrukcję i analizę przesłanek materialnoprawnych (rozdział IV) i proceduralnych (rozdział V) prewencyjnego pozbawienia wolności.

W rozdziale I zostały wymienione i scharakteryzowane kryteria pozwalające na wyróżnienie sytuacji zaliczonych do „pozbawienia wolności” w ujęciu konstytucyjnym (art. 41 ust. 1 i 2 Konstytucji RP): miejsca, przymusu, kontroli, czasu oraz (względne) zgody. Gruntownie zostało również wyjaśnione pojęcie „celu prewencyjnego” pozbawienia wolności.

Autor przeciwstawił go celowi represyjnemu, a prewencyjne pozbawienie wolności – wszelkim sankcjom (karom) o charakterze izolacyjnym. Istotne cechy środka prewencyjnego wyprowadził *a contrario* z elementów konstytutywnych kary (odpłata za wyrządzone zło, piętnujący charakter, realizacja przypisania winy za określone zachowanie z przeszłości). Powinny one zatem być środkami przeciwdziałania aktualnie istniejącemu i prognozowanemu w przyszłości niebezpieczeństwu naruszenia dóbr prawnie chronionych, a nie reakcją na zdarzenie przyszłe, zaś zastosowanie danego środka nie jest związane z przypisaniem winy czy odpowiedzialności danej osobie oraz napiętnowaniem popełnionych w przeszłości czynów. Jako przykłady takiego prewencyjnego pozbawienia wolności zostały wskazane: zatrzymanie prewencyjne, pobyt pacjenta w szpitalu psychiatrycznym, zakładzie opiekuńczo-leczniczym lub domu pomocy społecznej bez zgody, zatrzymanie w izbie wytrzeźwień, hospitalizacja pacjenta bez zgody w wypadku zwalczania chorób zakaźnych, a także izolacja lub kwarantanna domowa w związku z przeciwdziałaniem pandemii COVID-19, środek zabezpieczających w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym oraz środek postpenalny pobytu w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym. Taki dychotomiczny podział środków (retrybucyjne i prewencyjne) związanych z pozbawieniem wolności może wydawać się zbyt uproszczeniem, już chociażby z tego względu, że współczesne prawo karne cechuje odwoływanie się do rozwiązań hybrydowych czy też wyróżnianie osobnego modelu tzw. ochronnego, jednakże powyższe ustalenia pojęciowe są uzasadnione merytorycznie i użyteczne dla precyzyjnego dookreślenia przedmiotu badań.

Nie sposób nie zgodzić się z Autorem, który w rozdziale II stwierdził, że prewencyjne pozbawienie wolności powinno być elementem wieloaspektowego i wielopłaszczyznowego zarządzania przez państwo ryzykiem naruszenia dóbr prawnych, stanowiąc w katalogu różnych mechanizmów prewencyjnych środek o charakterze *ultima ratio*. Prowadzenie przez państwo prawidłowej polityki zarządzania ryzykiem w drodze prewencyjnego pozbawienia wolności wymaga przy tym zbalansowania kolidujących wartości, celem zapewnienia dostatecznej i proporcjonalnej ochrony interesów jednostek, których dobra prawne są narażone, jak i osób, których prawa i wolności winny być ograniczone w celach prewencyjnych.

W dalszej części Autor poddał krytyce koncepcje, według których reżim odpowiedzialności karnej jest uważany za podstawowy sposób kontroli społecznej niebezpieczeństw, a środki prewencyjne są jedynie wyjątkiem od tej zasady. W tym zakresie

interesujące są rozważania dotyczące dopuszczalności kryminalizacji czynów, które odnoszą się jedynie do zachowań podjętych na tzw. przedpolu naruszenia dobra prawnego. Nie negując możliwości takiego kształtowania przez państwo polityki zarządzania ryzykiem dla dóbr prawnych, wskazał On na nieprzekraczalne granice w tym zakresie, wynikające z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP – zasady subsydiarności i proporcjonalności *sensu stricto*. W ocenie Autora propozycje „kryminalizacji zachowań, których istotą byłoby powodowanie lub utrzymywanie statusu niebezpieczeństwa dla dóbr prawnych, ale który to stan niebezpieczeństwa miałby charakter niedookreślony, zarówno co do rodzaju ryzyka (brak odniesienia do konkretnych czynów), jak i stopnia prawdopodobieństwa jego ziszczenia się (brak konieczności spełnienia wymogu bezpośredniości niebezpieczeństwa), nie znajdowałyby usprawiedliwienia w fundamentalnych zasadach demokratycznego prawnego, w szczególności w zasadzie proporcjonalności oraz konstytucyjnych zasadach odpowiedzialności karnej” (s. 170). Powyższa krytyka prezentowanych wcześniej koncepcji oraz ukazanie konstytucyjnych granic kryminalizacji prowadzone są na dużym poziomie ogólności, co jest o tyle zrozumiałe, że Autor wyraźnie na wstępie zastrzegł, iż poza zakresem rozważań pozostawia ocenę aktualnych rozwiązań istniejących w polskim ustawodawstwie. Jednakże – jeżeli dobrze odczytuję rozumowanie Autora – to, po pierwsze, zasadnicze wątpliwości tego rodzaju należałoby zgłosić wobec części przepisów Kodeksu karnego, nie tylko takich, jak np. rozpowszechnianie treści mogących ułatwić popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, samodzielne zapoznawanie się z takimi treściami albo uczestniczenie w szkoleniu mogącym ułatwić popełnienie takiego przestępstwa (art. 255a KK), ale nawet do nielegalnego posiadania broni palnej lub amunicji (art. 263 § KK). Po drugie, refleksje Autora mogą okazać się inspirujące dla podjęcia badań w kierunku oceny różnych postaci kryminalizacji „przedpola” naruszenia dobra prawnego (np. usiłowania – w tym nieudolnego – podżegania lub pomocnictwa, formy przeddokonania typów *sui generis* podżegania lub przygotowania). W polskiej literaturze rozważania koncentrują się bowiem zwykle na ustaleniu dopuszczalności (lub nie) ponoszenia odpowiedzialności karnej za taką postać zmierzania do naruszenia dobra prawnego, a tymczasem powinny również, jak widać, uwzględniać potencjalne zastosowanie środków prewencyjnych, w tym prewencyjnego pozbawienia wolności.

W rozdziale III został zrekonstruowany minimalny standard ochrony wolności osobistej przed arbitralnym pozbawieniem wolności, wynikający z Konstytucji RP i aktów

prawa międzynarodowego, poparty wypowiedziami przedstawicieli piśmiennictwa i judykatury. Ta część opracowania ma w dużej mierze charakter rozważań sprawozdawczych, lecz pogłębionych i zakończonych własnymi wnioskami Autora. Interesujące są rozważania na temat odmiennej niż w wypadku sankcji karnych oceny proporcjonalności wkroczenia w sferę wolności osobistej człowieka w razie zastosowania środków prewencyjnych.

W dalszej części, która – w mojej ocenie – jest najistotniejszą częścią dysertacji zostały zaprezentowane szczegółowe konkluzje i wytyczne prowadzące do konkretyzacji konstytucyjno-międzynarodowego modelu prewencyjnego pozbawienia wolności. Wśród przesłanek materialnoprawnych prewencyjnego pozbawienia wolności (rozdział IV) zostały wymienione: konieczność wyrażenia wprost w ustawie dopuszczalności zastosowania środka skutkującego pozbawieniem wolności, wskazanie dóbr prawnych, których ochronie ma służyć środek, określenie okoliczności, w jakich człowiek może być pozbawiony wolności w celu prewencyjnym, zdefiniowanie charakteru i stopnia stanu niebezpieczeństwa dla dóbr prawnych oraz określenie granic czasowych jego stosowania. Przy czym cechą charakterystyczną jest, co do zasady, brak możliwości określenia z góry okresu, na jaki dana osoba powinna zostać prewencyjnie pozbawiona wolności.

W zakresie przesłanek proceduralnych stosowania prewencyjnego pozbawienia wolności (rozdział V) za standard wynikający z art. 41 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP Autor uznał wyłączną kompetencję sądu do podejmowania decyzji o pozbawieniu człowieka wolności w celu prewencyjnym. Ponadto, do takiego standardu należy wyposażenie sądu w możliwość samodzielnego podejmowania decyzji o zastosowaniu takiego środka na podstawie samodzielnie dokonanej oceny okoliczności faktycznych. Osoba, której postępowanie dotyczy, powinna mieć możliwość aktywnego udziału w postępowaniu, bycia wysłuchaną oraz korzystania z pomocy profesjonalnego pomocnika. Istotnym elementem takiego postępowania jest konieczność dokonania oceny zarówno aktualności oraz rodzaju niebezpieczeństwa dla dobra prawnego i prawdopodobieństwa jego ziszczenia się z uwzględnieniem opinii biegłych. W dysertacji trafnie poruszone zostały przy tym kwestie dopuszczalności wnioskowania o stanie niebezpieczeństwa dla dóbr prawnych z uwzględnieniem tego, iż dana osoba już w przeszłości podejmowała zachowania, które mogłyby zostać zakwalifikowane jako niebezpieczne.

Z obowiązku poszanowania godności ludzkiej i wolności osobistej w demokratycznym państwie prawnym Autor wyprowadził jako zasadę oceny poszczególnych sytuacji domniemanie niezagrożenia, a w konsekwencji wywiódł kierunkowy obowiązek stosowania prawa przez władze publiczne w zaufaniu, że człowiek nie będzie podejmował w przyszłości działań, które powodowałyby naruszenie dóbr prawnych. Tym niemniej zastosowanie zasady ograniczonego zaufania pozwala na przyjęcie rozwiązania, że uprzednie popełnienie określonego czynu zabronionego może stanowić podstawę do weryfikacji, czy nie istnieje stan niebezpieczeństwa dla dóbr prawnych. W świetle zasady ostateczności (konieczności) prewencyjnego pozbawienia wolności, wynikającej z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP i nadającej mu charakter *ultima ratio* w zestawieniu różnych środków zarządzania ryzykiem, obowiązkiem sądu jest weryfikacja tego, że inne dostępne środki redukcji niebezpieczeństwa dla dóbr prawnych są w danych okolicznościach niewystarczające.

Za podstawową przesłankę determinującą sposób wykonywania prewencyjnego pozbawienia wolności Autor uznał zasadę minimalnego ograniczenia, według której osoba prewencyjnie pozbawiona wolności powinna być izolowana jedynie w takich warunkach, jakie minimalnie są wystarczające do zapewnienia bezpieczeństwa społeczeństwu lub jej samej. Zatem warunki pozbawienia wolności powinny być jak najbardziej zbliżone do zwykłych warunków mieszkaniowych, jedynie z koniecznymi modyfikacjami dla celów bezpieczeństwa, leczenia lub terapii. Obowiązkiem władzy publicznej jest ponadto stworzenie mechanizmów dających możliwość zwolnienia w przyszłości z warunków izolacji. Ponieważ upływ czasu oraz efekty działań leczniczo-terapeutycznych mogą prowadzić do zmiany charakteru oraz stopnia niebezpieczeństwa dla dóbr prawnych, jak i weryfikować celowość dalszego stosowania środka izolacyjnego, w perspektywie zasady proporcjonalności konieczna jest ciągła weryfikacja czy w toku wykonywania środka prewencyjnego nadal istnieje stan niebezpieczeństwa dla dóbr prawnych na tyle wysoki, że *in concreto* usprawiedliwia kontynuowanie izolacji człowieka. Sąd powinien zatem dokonywać cyklicznej oceny zasadności (celowości) dalszego prewencyjnego pozbawienia wolności.

W obszernym dziele Autor zrealizował zamierzony cel badań, zarówno dokonując rekonstrukcji standardów dopuszczalnych podstaw i granic prewencyjnego pozbawienia wolności oraz granic proceduralnych stosowania tego środka izolacyjnego, jak również przedstawiając wytyczne dla ustawodawcy, w jaki sposób powinny być skonstruowane

przepisy prawa określające podstawy materialnoprawne oraz regulujące stosowanie i wykonywanie prewencyjnego pozbawienia wolności, jak i dla sądów, w jaki sposób winny dbać o właściwe poszanowanie wolności osobistej jednostek.

Monografia została przygotowana na wysokim poziomie merytorycznym oraz z zachowaniem wszystkich reguł poprawności metodologicznej. Jej strona formalna nie budzi zastrzeżeń. Została napisana językiem zrozumiałym i jest wolna od maniery odwoływania się do niepotrzebnego słowotwórstwa i neologizmów. Czyta się ją wręcz znakomicie.

Podsumowując, należy stwierdzić, że Autor publikacji pt. *Prewencyjne pozbawienie wolności* (Kraków 2021) wykazał się dużą wiedzą prawniczą, umiejętnością prowadzenia badań z wykorzystaniem metodologii właściwej dla prawa karnego, w perspektywie konstytucyjnych i międzynarodowych standardów praw człowieka. Monografia ta spełnia ustawowe kryteria wskazane w art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a P.s.w., co pozwala na uznanie jej za osiągnięcie naukowe, które stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki prawne.

3. Ocena pozostałej aktywności naukowej

Dokonując oceny czy Habilitant wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, w tym zagranicznej, należy w pierwszej kolejności wskazać, że po uzyskaniu stopnia doktora pomnożył On znacząco swój dorobek publikacyjny. Jest autorem łącznie 53 opracowań o charakterze naukowym, w tym 44 opublikowanych po uzyskaniu stopnia doktora. Na ten dorobek składają się 4 monografie: 1) oceniona już wcześniej rozprawa habilitacyjna, 2) wydana drukiem rozprawa doktorska pt. *Odpowiedzialność karna za niewłaściwe leczenie. Problematyka obiektywnego przypisania skutku* (Warszawa 2013, ss. 594), 3) *Kodeks karny. Wybór orzecznictwa* (Warszawa 2014, ss. 512), 4) publikacja *Zrozumieć prawa pacjenta. Podstawowe informacje o organizacji systemu ochrony zdrowia w Polsce* (2 wydania, Warszawa 2013 i 2014, ss. 127, współautorstwo). Zakwalifikowanie ostatniej z wymienionych pozycji do kategorii „monografii naukowych” (*Wykaz osiągnięć naukowych*, s. 1) może wydawać się problematyczne, skoro sam Habilitant równocześnie zalicza ją do osiągnięć popularyzujących naukę (*Autoreferat*, s. 32). W przedstawionym do oceny dorobku znajduje się ponadto 26 rozdziałów zawartych w pracach zbiorowych, z tego 22 napisane samodzielnie i 4 we współautorstwie. Zawarte są one w monografiach zbiorowych, materiałach pokonferencyjnych, komentarzach do aktów prawnych i w *Systemie Prawa Medycznego*. W

tym zestawieniu znajdują się również rozdziały w książkach opublikowanych za granicą – 3 w języku angielskim i 1 w języku hiszpańskim. W dorobku Habilitanta znajdują się 23 publikacje w czasopismach naukowych (17 artykułów, 5 glos i 1 opublikowana opinia prawna), w tej liczbie 17 pozycji zostało wydanych po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych, 5 z nich jest w języku angielskim. Habilitant był również współredaktorem 5 publikacji zbiorowych.

Opracowania zbiorowe, których częścią są rozdziały autorstwa Habilitanta, w większości zostały opublikowane w renomowanych oficynach prawniczych Wolters Kluwer, C.H. Beck oraz w wydawnictwach branżowych Krakowski Instytut Prawa Karnego, AT Wydawnictwo, znajdujących się w *Wykazie wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe* MNiSW, a także za granicą (Lwów, Meksyk). Podobnie, artykuły zostały zamieszczone w uznanych czasopismach polskich (Państwo i Prawo, Palestra, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Forum Prawnicze) oraz zagranicznych (Medicine, Law & Society, Medical Law International).

Obok problematyki prewencyjnego pozbawienia wolności, badania prowadzone przez Habilitanta dotyczyły obszarów tematycznych, które mogą być przyporządkowane do trzech dziedzin: prawa karnego materialnego, prawa medycznego i prawa konstytucyjnego. Podkreślić trzeba, że te płaszczyzny badawcze wzajemnie przenikają się i nadają przedstawionemu do oceny dorobkowi charakter interdyscyplinarny.

Zagadnienia należące do pierwszego („penalnego”) nurtu w dorobku Habilitanta dotyczą istotnych problemów z zakresu nauki i dogmatyki prawa karnego materialnego, a podejmowane były z szerokim wykorzystaniem piśmiennictwa i orzecznictwa, z uwzględnieniem refleksji aksjologicznej i odniesieniami do polityki kryminalnej. Zaliczyć do nich należy problematykę: form stadialnych czynu zabronionego, kary ograniczenia wolności, odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciwko dokumentom oraz za wprowadzanie do obrotu narkotyków i tzw. dopalaczy.

W tym zestawieniu za najważniejsze osiągnięcie, poza rozprawą habilitacyjną, należy uznać monografię pt. *Odpowiedzialność karna za niewłaściwe leczenie. Problematyka obiektywnego przypisania skutku* (Warszawa 2013, ss. 594), która jest opublikowaną rozprawą doktorską i już wcześniej podlegała ocenie w związku z uzyskaniem stopnia naukowego.

Habilitant jest uznanym autorem komentarzy do istotnych części kodeksu karnego, w tym do zagadnień dotyczących form stadialnych czynu zabronionego (*Komentarz do art. 3-17,*

w: *Kodeks karny. Część ogólna, Art. 1-31*, t. I, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, 3 wydania, Warszawa 2014, 2017, 2021). W tych opracowaniach obszernie, a przy tym w sposób pogłębiony i usystematyzowany, ustosunkował się do kwestii budzących kontrowersje w literaturze i judykaturze, m.in. takich jak: znamię „bezpośredniości” zmierzania do dokonania przy usiłowaniu, kryteria rozróżnienia usiłowania zwykłego od usiłowania nieudolnego czy rozgraniczenia usiłowania i przygotowania. Krytycznie oceniając dotychczasowe ustalenia opowiedział się m.in. za niedopuszczalnością usiłowania typów czynów zabronionych określonych jako *sui generis* usiłowanie oraz przeciwko karalności usiłowania nieudolnego podżegania lub pomocnictwa, a także ustosunkował się do różnych szczegółowych konfiguracji wyrażenia czynnego żalu przez sprawcę.

W szerokim zakresie podejmował również inne zagadnienia części ogólnej prawa karnego, takie jak kara ograniczenia wolności, w szczególności pioniersko analizując jej nowy normatywny model wprowadzony reformą prawa karnego z 20 lutego 2015 r. (*Kara ograniczenia wolności*, w: *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, red. W. Wróbel, Kraków 2015; *Koncepcja jedności kary ograniczenia wolności w nowym modelu tej kary po nowelizacji z 20 lutego 2015 r.*, *Palestra* 2015, nr 7-8) oraz kara łączna (*Konstytucyjne aspekty instytucji kary łącznej. Zagadnienia wybrane*, w: *Zagadnienia teorii i nauczania prawa karnego. Kara łączna. Księga Jubileuszowa Profesor Marii Szewczyk*, red. W. Górowski, P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, Warszawa 2013).

Jako komentator przepisów zawartych w części szczególnej Kodeksu karnego Habilitant dokonał kompleksowej analizy przestępstw przeciwko dokumentom, w tym nowych typów czynów zabronionych – tzw. przestępstw VAT-owskich oraz nowych okoliczności wyłączających odpowiedzialność karną (*Komentarz do art. 270a, art. 271a, art. 277a-277d*, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 212-277d*, t. II, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017).

Habilitant podejmował również szereg zagadnień szczegółowych, włączając się aktywnie do aktualnych debat na temat wykładni nowego typu przestępstwa z art. 306a KK, polegającego na wprowadzaniu zmian do wskazań drogomierza pojazdu mechanicznego (*Komentarz do art. 306a*, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 278-363*, t. III, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2021, współautor) oraz znamion strony podmiotowej przestępstwa obrazy uczuć religijnych z art. 196 KK na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego

(*Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 29 października 2012 r., sygn. akt I KZP 12/12, Zeszyty Prawnicze BAS 2012, nr 4*).

Kontynuacją problematyki podjętej w rozprawie doktorskiej jest ocena warunków przypisania odpowiedzialności za narażenie człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu na tle kontrowersyjnych zagadnień rozstrzyganych w orzecznictwie Sądu Najwyższego (*Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 2012 r., IV KK 42/12, Prokuratura i Prawo 2013, nr 7-8; Obowiązek transportu pacjenta przez zespół ratownictwa medycznego do szpitalnego oddziału ratunkowego lub szpitala – glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 2.02.2017 r. (II KK 306/16), Palestra 2019, nr 5*).

Zagadnieniu możliwości kwalifikowania czynów mających za przedmiot substancje poddane reglamentacji na gruncie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii jako realizujących znamiona czynu zabronionego z art. 165 § 1 pkt 2 KK, w tym nowych substancji psychoaktywnych i środków zastępczych (tzw. dopalaczy), zostało poświęcone osobne opracowanie (*Artykuł 165 k.k., w: Przestępstwa narkotykowe i dopalacze. Komentarz, red. W. Górowski, D. Zając, Kraków 2019*).

Do pierwszej części dorobku należy ponadto zaliczyć adresowany głównie do praktyków krytyczny wybór orzecznictwa Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej do przepisów Kodeksu karnego (*Kodeks karny. Wybór orzecznictwa, Warszawa 2014*).

Publikacje z zakresu prawa karnego cechuje precyzja terminologiczna, konsekwencja rozumowania, wyprowadzanie dobrze uzasadnionych, często oryginalnych wniosków. Ich Autor uczestniczy w debacie na temat kluczowych instytucji prawa karnego oraz zagadnień szczegółowych czy też aktualnych, kazuistycznych kwestii rozstrzyganych w judykaturze, a Jego wypowiedzi mają zwykle „wartość dodaną” w naukowym dyskursie.

W drugim nurcie badań prowadzonych przez Habilitanta znajdują się zagadnienia mieszczące się w szeroko rozumianym prawie medycznym związane z zasadami udzielania świadczeń zdrowotnych, prawami pacjenta oraz aspektami karnoprawnymi, cywilnymi i administracyjnoprawnymi prawa medycznego. W tym zestawieniu wyróżniają się obszernie opracowania, często o charakterze monograficznym, zawarte w *Systemie Prawa Medycznego* (red. L. Bosek, A. Wnukiewicz-Kozłowska, t. II, Warszawa 2018). Do takich należy zaliczyć

kompleksowe ukazanie zasad udzielania świadczeń zdrowotnych z zakresu ochrony zdrowia psychicznego. W rozdziale pt. *Ochrona zdrowia psychicznego* Autor dokonał gruntownego omówienia m.in. przesłanek przyjęcia do szpitala psychiatrycznego bez zgody w trybie diagnostycznym, kwalifikacji przymusowego pobytu w szpitalu psychiatrycznym jako prewencyjnego pozbawienia wolności, stosowania środków przymusu bezpośredniego. Przeprowadził przy tym dobrze uzasadnioną ocenę zgodności z Konstytucją oraz EKPCz przepisów ustawy o ochronie zdrowia psychicznego w zakresie, w jakim nie przewidują one obowiązku cyklicznej kontroli zasadności dalszego pobytu osoby chorej w szpitalu psychiatrycznym.

W dalszej kolejności Habilitant przygotował zamieszczone w tomie II *Systemu Prawa Medycznego* kompleksowe opracowania na temat: zasad udzielania świadczeń zdrowotnych w zakresie leczenia osób uzależnionych od środków psychoaktywnych (rozdział *Leczenie osób uzależnionych od środków psychoaktywnych*), zasad wykonywania obowiązkowych badań diagnostycznych, m.in. badań profilaktycznych z zakresu prawa pracy, badań na obecność w organizmie alkoholu lub innych środków oraz badań uprawniających do korzystania z broni palnej i do prowadzenia pojazdów mechanicznych (rozdział *Obowiązkowe badania diagnostyczne*), zasad udzielania świadczeń zdrowotnych dotyczących krwi (rozdział *Świadczenia zdrowotne dotyczące krwi i jej składników*), zasad udzielania świadczeń z zakresu opieki długoterminowej – zdrowotnej i społecznej (rozdział *Opieka długoterminowa*).

Do „medycznej” części dorobku należy również zaliczyć artykuły i rozdziały zamieszczone w pracach zbiorowych poświęcone różnym aspektom praw pacjenta w związku z udzielaniem świadczeń zdrowotnych. Nie są one tak obszerne, jak rozdziały zamieszczone w *Systemie Prawa Medycznego*, jednakże podejmują w sposób pogłębiony istotne kwestie, takie jak: granice obowiązku informacyjnego lekarza wobec pacjenta (*Informacja o możliwych metodach diagnostyki i terapii jako przesłanka skutecznej zgody pacjenta na udzielenie świadczenia zdrowotnego*, w: *Wybrane aspekty praw człowieka a bioetyka*, red. A. Białek, M. Wróblewski, Warszawa 2016), ochrona danych osobowych (*The EU General Data Protection Regulation: How will it impact the regulation of research biobanks? Setting the legal frame in the Mediterranean and Eastern European area*, *Medical Law International* 2018, nr 4, współautor), przesłanki i granice ograniczenia praw pacjenta w razie wystąpienia zagrożenia epidemicznego (*Ograniczenia praw i wolności konstytucyjnych oraz praw pacjenta w związku*

z wystąpieniem zagrożenia epidemicznego, Palestra 2020, nr 6) oraz możliwe kolizje między prawem personelu medycznego do strajku a prawami pacjenta (*Kilka uwag na temat konfliktu między prawem lekarza do strajku a prawami pacjenta*, Medium 2016, nr 10).

Wśród karnoprawnych aspektów prawa medycznego znajdują się opracowania stanowiące kontynuację badań będących przedmiotem rozprawy doktorskiej, związanych z przypisaniem skutku (*Zaniechanie stworzenia warunków umożliwiających wykonanie obowiązku zapobieżenia skutkowi jako podstawa odpowiedzialności karnej lekarza za przestępstwo materialne przeciwko życiu lub zdrowiu pacjenta*, w: *Kiedy lekarz mówi „nie”, czyli prawne aspekty odmowy udzielenia świadczenia zdrowotnego*, red. A. Białek, T. Sroka, Kraków 2015), a także dotyczące odpowiedzialności karnej lekarza w razie braku podstaw do spełnienia przesłanek tzw. wyjątku terapeutycznego (*Odpowiedzialność karna lekarza za rozszerzenie pola operacyjnego – uwagi na marginesie wyroku SO w Poznaniu 6.11.2014 r., sygn.. IV Ka 452/12*, Prawo i Medycyna 2016, nr 4).

W nurcie prawa medycznego mieszczą się także badania obejmujące prawne aspekty finansowania świadczeń zdrowotnych ze środków publicznych. W tej grupie wyróżnia się obszerne opracowanie *Finansowanie świadczeń opieki zdrowotnej ze środków publicznych* (w: *System Prawa Medycznego. Organizacja systemu ochrony zdrowia*, red. D. Bach-Golecka, R. Stankiewicz, t. III, Warszawa 2020), w którym została dokonana analiza prawna umowy o udzielenie świadczeń opieki zdrowotnej oraz innych stosunków prawnych będących podstawą finansowania świadczeń opieki zdrowotnej ze środków publicznych.

Podjęmowane w nurcie prawa medycznego zagadnienia są prezentowane w sposób pogłębiony, nierzadko nowatorski. Rozważania prowadzone są w perspektywie praw pacjenta, a obowiązujące regulacje prawne są konfrontowane ze standardami konstytucyjnymi i międzynarodowymi.

Trzeci segment („konstytucyjny”) w dorobku Habilitanta dotyczy problematyki praw i wolności konstytucyjnych. Wyniki tych analiz, w szczególności w zakresie ochrony życia ludzkiego, stają się również filarami refleksji aksjologicznej na płaszczyźnie prawa karnego. W tej grupie publikacji należy bardzo wysoko ocenić komentarz do art. 38 Konstytucji RP (*Komentarz do art. 38*, w: *Konstytucja RP, T. I, Komentarz do art. 1-86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016). Analizując konstytucyjne prawo do ochrony życia Autor przedstawił w nim własne stanowisko na temat m.in. znaczenia pojęcia „człowiek” na gruncie art. 38

Konstytucji RP w kontekście prenatalnego okresu rozwoju życia ludzkiego, dopuszczalnych ograniczeń prawnej ochrony życia, m.in. w związku z aborcją, postępowaniem z embrionami i uporczywą terapią. Do tego nurtu zainteresowań badawczych Habilitanta należy zaliczyć także ocenę eutanazji w świetle polskich standardów konstytucyjnych (*Evaluación de la admisibilidad de la legalización de la eutanasia en el marco de la Constitución de la República de Polonia*, w: *Régimen jurídico de la eutanasia. Panorama internacional*, red. D. Valadés, L. Tellez Garita, Ciudad de México 2020).

Habilitant wiele uwagi poświęcił konstytucyjnym podstawom odpowiedzialności karnej, wynikającym z zasady *nullum crimen, nulla poena sine lege*. W komentarzu do art. 42 ust. 1 Konstytucji RP przedstawił własne stanowisko na temat pojęć „odpowiedzialność karna” i „kara” na gruncie Konstytucji RP (*Komentarz do art. 42 ust. 1*, w: *Konstytucja RP, T. I, Komentarz do art. 1-86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016). Rozwinięciem tych rozważań jest zastosowanie zasady *nullum crimen sine lege* do odpowiedzialności dyscyplinarnej w artykule pt. *Realizacja zasady określoności czynu zabronionego z art. 42 ust. 1 Konstytucji na gruncie odpowiedzialności dyscyplinarnej* (Forum Prawnicze 2013, nr 6).

W „konstytucyjnym” nurcie dorobku Habilitanta mieszczą się opracowania, w których ograniczenia praw i wolności jednostki analizowane są na tle zasady proporcjonalności. Dotyczą przy tym tak aktualnych zagadnień, jak stosowanie izolacji lub kwarantanny domowej (*Home quarantine or home isolation during the COVID-19 pandemic as a deprivation of liberty under Polish law*, *Medicine, Law & Society*) oraz tzw. *kettlingu* (*Kettling as a deprivation of liberty under Polish law*, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 2021, nr 2).

Badania prowadzone przez Habilitanta obejmują zagadnienia, w których często ogniskują się i wzajemnie przenikają rozważania z zakresu prawa karnego, prawa medycznego i prawa konstytucyjnego. Dorobek ten jest dość zróżnicowany, interdyscyplinarny, z wyraźnymi wątkami aksjologicznymi. Przedstawione do recenzji publikacje cechują się wysokim poziomem merytorycznym oraz poprawnością metodologiczną. Ich przygotowanie zostało poprzedzone rzetelnym studium dotychczasowych poglądów prezentowanych w literaturze i orzecznictwie. Dociekania są samodzielne, a wyprowadzane wnioski następowały z wykorzystaniem adekwatnych metod badawczych.

Podane w *Autoreferacie* informacje świadczą o stosunkowo wysokim pozycjonowaniu dorobku Habilitanta, zgodnie z indeksem *Hirsch h-indeks – 7*, *Egghe g-indeks – 9* oraz o liczbie

cytowań według *Google Scholar* – 113. Według danych na dzień 29 stycznia 2022 r. liczba cytowań według *Google Scholar* jest wyższa i wynosi 146 (h-indeks – 8, i10-indeks – 5). Wyniki te jednoznacznie potwierdzają dotychczasowe wnioski zawarte w recenzji o pozytywnej ocenie przedstawionego dorobku jako znaczącego, zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym.

Habilitant wykazuje się również istotną aktywnością naukową w postaci czynnego udziału w konferencjach, realizowaną w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej, w tym również w jednostkach zagranicznych. Odnotować należy 9 wystąpień i wykładów w języku angielskim w trakcie konferencji odbywających się w ośrodkach zagranicznych (Saloniki, Bilbao, Belgrad, Coimbra, Praga, Innsbruck, Tuluza, Tel Aviv) oraz 21 wystąpień w trakcie konferencji krajowych, w większości w Krakowie, a ponadto w Warszawie, Białymstoku, Rzeszowie, Gdyni i Lublinie. Trzykrotnie Habilitant organizował Krakowskie Forum Karnistyczne (2015-2017).

Habilitant uczestniczył w zespołach realizujących granty badawcze, jako wykonawca oraz kierownik. Jeden z grantów finansowany był ze środków Narodowego Centrum Nauki, a 3 ze środków Uniwersytetu Jagiellońskiego (macierzystej uczelni). Z przedstawionej informacji wynika, że aktualnie jest On również wykonawcą projektu finansowanego przez Unię Europejską w ramach programu badawczo-innowacyjnego H2020.

Godną odnotowania aktywnością naukową realizowaną w ośrodkach zagranicznych są pobyty w uczelniach lub instytucjach badawczych (Instytut Maxa Plancka, Uniwersytet w Bolonii, Uniwersytet w Bergen, Uniwersytet Indiany w Bloomington), w trakcie których Habilitant uczestniczył w seminariach, odbywał konsultacje naukowe, a także prezentował wyniki własnych badań w formie referatów. Dwukrotnie uczestniczył w szkole letniej prawa medycznego w Ołomuńcu i Salonikach oraz był wykładowcą w Akademii Prawa Europejskiego w Strasburgu.

Sam Habilitant zaliczył, co prawda, funkcję promotora pomocniczego rozprawy doktorskiej Pana mgra Grzegorza Głanowskiego (obronionej w 2019 r.) do dokonań dydaktycznych (*Autoreferat*, s. 31), jednak niewątpliwie było to znaczące osiągnięcie mające również swój wymiar naukowy.

Oceniając całość przedstawionych do oceny osiągnięć, nie mam żadnych wątpliwości, że dr Tomasz Sroka wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej

uczelni, w tym zagranicznej, i tym samym spełnia kryteria wskazane w art. 219 ust. 1 pkt 3 P.s.w.

4. Pozostałe osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i popularyzujące naukę oraz w zakresie praktyki stosowania prawa.

Z przedstawionej informacji wynika, że Habilitant ma w swoim dorobku liczne aktywności i osiągnięcia w zakresie działalności o charakterze dydaktycznym, organizacyjnym i popularyzatorskim, wykonywanej głównie na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Od 2006 r. prowadzi zajęcia dydaktyczne z prawa karnego i prawa medycznego, nie tylko w języku polskim, ale również w języku angielskim. Od 2017 r. jest również wykładowcą Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Są to ćwiczenia, wykłady oraz seminarium z prawa medycznego, w ramach którego wypromował 52 magistrantów. Angażuje się w działalność Poradni Prawnej UJ, a będący pod Jego opieką naukową studenci osiągnęli znaczące sukcesy w konkursach ogólnopolskich, m.in. zwyciężyli w III edycji Konstytucyjnego Turnieju Sądowego. O zaangażowaniu w dydaktykę niewątpliwie świadczą nagrody przyznawane pracom magisterskim przygotowywanym pod kierunkiem Habilitanta.

Habilitant aktywnie angażuje się w prace organizacyjne na rzecz macierzystego wydziału i uczelni. W latach 2012 – 2020 był przedstawicielem niesamodzielnych pracowników naukowych w Radzie Wydziału Prawa i Administracji UJ. Od 2013 r. jest opiekunem Koła Naukowego Prawa Medycznego. Był sekretarzem, a od 2020 r. jest kierownikiem studiów podyplomowych *Prawo medyczne i bioetyka*. Pełnił również funkcje rzecznika dyscyplinarnego do spraw studentów i doktorantów oraz członka komisji dyscyplinarnej dla studentów. Na podkreślenie zasługuje powołanie Habilitanta w skład Komisji Dyscyplinarnej do spraw nauczycieli akademickich przy Radzie Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego (2017 – 2020).

Do znaczących osiągnięć Habilitanta w ramach działań popularyzujących naukę z całą pewnością należy zaliczyć opracowanie (wspólnie z T. Filarskim) podręcznika *Zrozumieć prawa pacjenta*, który został rozprowadzony wśród pacjentów i pracowników ochrony zdrowia w liczbie ok. 20 tys. egzemplarzy. Charakter edukacyjny mają coroczne zajęcia prowadzone przez Niego z uczniami liceów.

W latach 2014-2017 Habilitant pełnił funkcję członka zarządu Krakowskiego Instytutu Prawa Karnego.

W latach 2007-2010 Habilitant odbył aplikację sądową zakończoną złożonym egzaminem sędziowskim. W latach 2012-2017 pracował w Biurze Trybunału Konstytucyjnego na stanowisku asystenta sędziego Trybunału Konstytucyjnego. Od 2017 r. jest radcą Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej.

5. Wnioski końcowe

Po zapoznaniu się z rozprawą pt. *Prewencyjne pozbawienie wolności* (Kraków 2021, ss. 729), pozostałym dorobkiem naukowym oraz informacjami o aktywności naukowej stwierdzam, że Pan dr Tomasz Sroka spełnia wszystkie ustawowe warunki wymienione w art. 219 ust. 1 pkt 1 – 3 P.s.w. do nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

(-)

Krzysztof Wiak